

לקרוא לריח בשמו: מדוע אוצר המלים של ציידים-לקטים מאפשר לתאר ריחות במדויק

מחקר גילה כי ציידים-לקטים בחצי האי המלאי מצטיינים בתיאור ריחות לא רק בהשוואה לבני תרבויות המערב, אלא גם בהשוואה לשבטים שכנים. החוקרים מזהירים כי הגלובליזציה עלולה להעלים יכולת זו

ג'ואנה קליין, ניו יורק טיימס 22.01.2018 01:42

בני אדם יודעים היטב לתאר את מה שהם רואים, אך מתקשים לתאר את מה שהם מריחים. אם נתבקש להעניק שם לריח, ודאי נטעה, אף על פי שלפי מחקר אחרון בתחום, בני אדם מבחינים היטב בין ריחות.

גם כדי לתאר ריח שמוכר לנו, לא נוכל אלא לומר שבין מריח כמו אדמה ושאיטח מריח כמו אבטיח. באוצר המלים שלנו חסרות מלים מיוחדות הבאות לתאר את אופיו של הריח, ולכן אנחנו נעזרים באנלוגיות או בציון מקור הריח.

כל זה נכון לתרבויות המערב. אך ישנן קבוצות של ציידים-לקטים שמטיבות לא רק לזהות ריחות, אלא גם לתאר אותם. לבני ג'האי בחצי האי המלאי שבדרום מזרח אסיה יש לא מעט מלים לתאר ריחות וניחוחות. יש להם מלה אחת מדויקת לייחד את מה שאנחנו מריחים כשנכנסים לבית טחוב, כשהולכים בתוך צמחייה מרקיבה או כשפותחים קופסה של דגנים עבשים, ושום תרגום לא יעשה צדק עם המלים האלה.

מה גורם לאדם מסוים להצליח יותר בתיאור ריחות מאדם אחר? האם דוברי האנגלית מוגבלים בחוש הריח או שציידים-לקטים של חצי האי המלאי הם בגדר יוצא מן הכלל? לפי המחקר החדש שהתפרסם בכתב העת *Current Biology* התשובה נעוצה בחלקה בתרבות.

כדי להבין טוב יותר מדוע בני ג'האי מצליחים כל כך בתיאור ריחות, החוקרים השוו קבוצה אחרת של ציידים-לקטים בחצי האי, בני סמאק ברי, לשכניהם שאינם ציידים-לקטים. למרות הדימיון בין השפות שלהם והעובדה שהם מתגוררים באותה סביבה, בני סמאק ברי הובחנו כבעלי יכולת טובה יותר לתאר ריחות. התוצאות האלה ערערו את ההנחה שבני אדם מיסודם אינם טובים בריחות. התוצאות הוכיחו גם את חשיבות התרבות בעיצוב דמותנו ואף במה אנחנו עושים עם אפנו.

בני סמאק ברי כמו גם בני ג'האי: הם ציידים-לקטים ביערות הגשם של חצי האי. לעומתם, בני סמלאי, שכניהם שנבדקו במסגרת המחקר, מגדלים אורז וסוחרים בפריטים שהם אוספים ביער. במסגרת המחקר, שתי הקבוצות התבקשו לתאר יותר מעשרה ריחות, ביניהם ריחות של עור, דגים ובננה.

ההבדלים היו ברורים: בני סמאק ברי השתמשו במונחים יחודיים לתאר את תכונות הריח, ובני סמלאי, לעומתם, נכשלו לרוב. הפער בין שתי הקבוצות היה בולט באותה מידה כמו הפער בין בני ג'האי לאמריקאים דוברי אנגלית במחקר הקודם. "חשבתי שההבדלים יהיו קטנים יותר בין שתי הקבוצות הללו", אמרה ד"ר ניקול קרוספה, בלשנית באוניברסיטת לונד בשוודיה ואחת ממחברות המחקר.

ייתכן שהחשיבות שתרבות מסוימת מעניקה לריח משפיעה על האופן שבו בני אותה תרבות מתארים אותו. אם אתה מתקיים מתוצרת היער, אתה תרצה לאבחן סגולות ריח בצורה מדויקת יותר שתתאר את מקורו, איכותו ועד כמה הוא בטוח לשימוש. "אבחנה של ריחות עשויה להועיל ביער עם ראות מוגבלת", אמרה קרוספה.

עבור בני סמאק ברי הריחות הם מקור לאיתור מזון, אך גם גורם שעשוי לסייע לזהות אדם ולהגדיר כללי התנהגות. ייתכן שבשימוש בכישורים מסוג זה הצליח השבט לשמר גנים של גילוי ריחות או לאמן את המוח להיות גלאי ריחות טוב יותר. לפיכך ייתכן שאם הם יפסיקו להשתמש במיומנות זו, היא עלולה להיעלם ביום מן הימים.

אסיפה מגיד, בלשנית במכון מקס פלאנק לפסיכו-בלשנות בהולנד ושותפה לכתיבת המחקר, שחקרה ציידים-לקטים במקסיקו, מתריעה מפני השפעות שליליות של הגלובליזציה שעלולות לשבש אורחות חיים אלה, להגביל את הגישה לריחות וכך לאיים על קיומו של לקסיקון ריחות עשיר. אחת הדרכים לבדוק זאת היא לראות מה יקרה ללקסיקון הריחות אצל צאצאי הציידים-לקטים ששינו את אורח חייהם. "למרבה הצער, נוכל לבחון זאת בעוד דורות ספורים", מסכמת קרוספה.